

Джерело: Фінансові важелі подолання бідності в Україні: монограф. / За ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2010. – 430 с.

Письменний Віталій

ОПОДАТКУВАННЯ НАДМІРНОГО БАГАТСТВА У КОНТЕКСТІ ЗНИЖЕННЯ ВЕЛИЧИНИ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

Услід за непереборними потрясіннями загальносвітової фінансово-економічної кризи економіка України невинувато довго перебуває в стані, коли державний і приватний сектори не здатні розвиватись самостійно, відтак потребує нових фінансових вливань. Значно посилює незадовільний стан речей незбалансований бюджет та його багатомільярдна дефіцитність. При цьому як уряд, так і провідні вітчизняні економісти стверджують, що сьогодні в державній казні немає достатніх коштів не лише для фінансування стратегічно важливих програм економічного розвитку, а й для забезпечення мінімальних соціальних стандартів. Це, безперечно, призводить до посилення суспільного невдоволення, зниження рейтингу нашої держави в очах іноземних інвесторів, погіршення і без того низької інвестиційної активності.

Необхідні конструктивні зміни. Мова не йде про так звані «концепції реформування» тієї чи іншої ланки фінансової системи, які на усіх етапах українського державотворення були гаслами різних політичних сил. Адже, будучи позбавленими реальних шансів увійти в практичну площину, популістський характер їх положень далі за пусті обіцянки не виходив. Більше того, бюджетна практика останніх років яскраво свідчить, що виконання усіх без винятку фінансових планів держави проходило радше за інерцією, не враховуючи науково обґрунтованих та інноваційних підходів. Натомість регресивний характер фіскальної політики «латання бюджетних дірок» дестимулював розвиток реального сектора економіки, разом з інфляційними процесами знизив до критичного рівня соціальні гарантії, звів нанівець усі

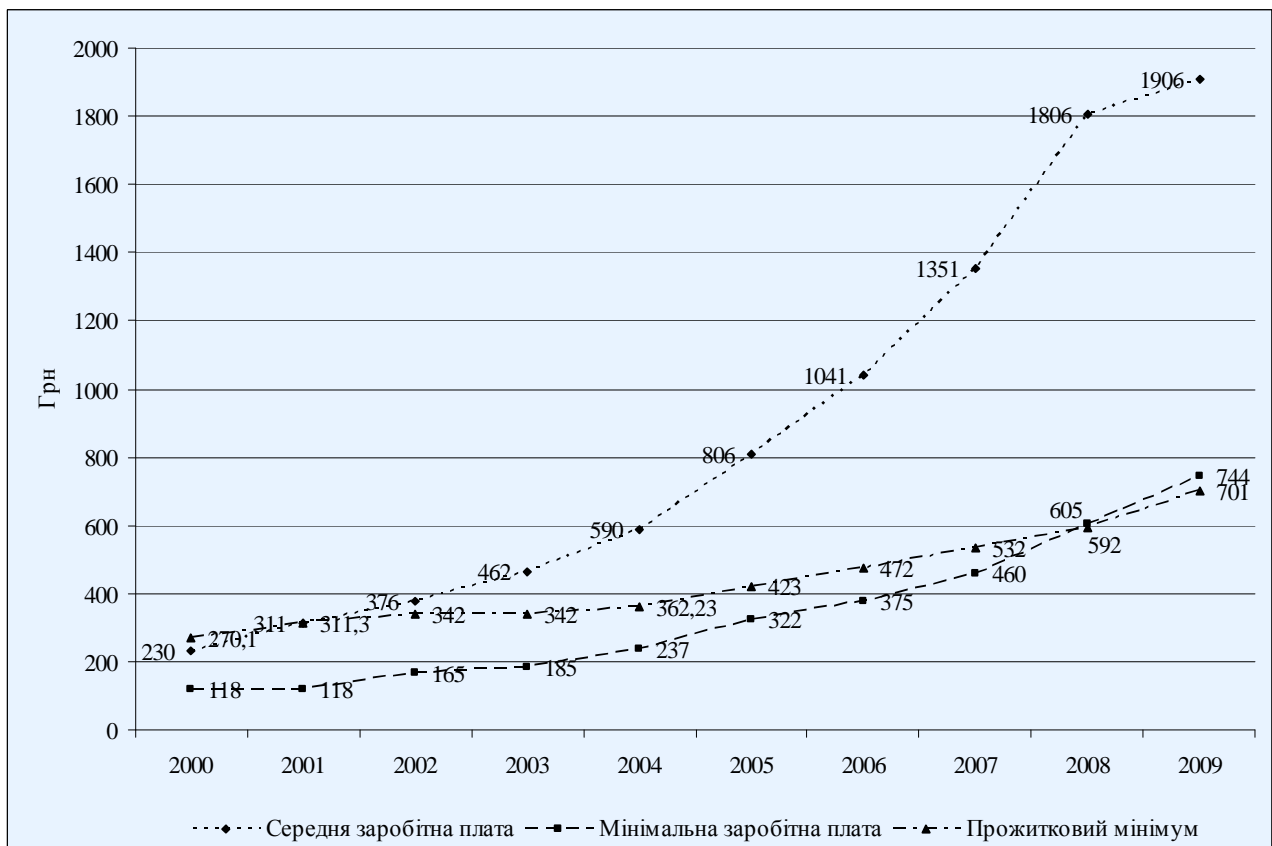
спроби побудувати середній клас – основу громадянського суспільства в країнах з демократичними принципами врядування.

Що ж необхідно змінити? З одного боку, ідеологію пересічних мешканців територіальних громад, котрі справляючи податкові платежі у повній мірі відчували б рух коштів через усі ланки бюджетної системи, їх розподіл, перерозподіл і використання; при цьому знаючи, що кожна гривня сплаченого ними податку повернеться у вигляді наданих суспільно значимих благ та послуг. З іншого боку, світосприйняття заможних громадян, перманентно налаштовуючи його у напрямі до необхідності фінансової підтримки малозабезпечених верств населення через механізм реального оподаткування. В даному аспекті загальносвітова практика демонструє перспективність такого інструменту фіскальної політики як податок на розкіш.

Таким чином, гострота проблематики оподаткування надмірного багатства та необхідність її першочергового вирішення не викликає аніяких сумнівів. Більше того, питання доцільності впровадження податку на розкіш завжди були предметом наукової полеміки учених-економістів зі світовим ім'ям. Зокрема, необхідно згадати про таких непересічних постатей вітчизняної фінансової науки як О. Д. Василик, В. М. Геєць, В. Г. Дем'янишин, О. П. Кириленко, В. І. Кравченко, І. О. Луніна, Ц. Г. Огонь, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, Ю. В. Пасічник, О. М. Піхоцька, І. В. Сало, Л. Л. Тарангул, І. Я. Чугунов та С. І. Юрій, котрі у свої працях в тій чи іншій мірі зачіпали проблеми механізму справляння даного платежу. Проте, їхній погляд є лише дотичним на досліджувані нами питання і не розв'язує проблемні аспекти оподаткування надмірного багатства в державі, де відсутність політичної волі – головна ознака неефективності податкової системи.

Зважаючи на кризові явища в економіці України з їх численними негативними атрибутами – ростом цін, збільшенням кількості безробітних, падінням життєвого рівня населення – відмінності в доходах різних категорій громадян залишаються непристойно великими. Так, реальні прибутки крупних українських бізнесових кіл у стоні тисяч разів перевищують середній рівень

заробітної плати та встановлений в нормативно-правовому полі прожитковий мінімум (див. рис. 1). Беручи за основу взірець західноєвропейських країн, де протягом століть формувався середній клас суспільства, у них такий розрив мало помітний. Крім цього, саме за кордоном достатньо розповсюдженим на практиці є податок на розкіш або багатство. При цьому ідея його справляння не відзначається елементами наукової новизни, так як першопочатково даний платіж було впроваджено в США ще наприкінці XIX століття, протримавшись як інструмент фіскальної політики до 2007 року.

Рис. 1. Динаміка прожиткового мінімуму, середньої та мінімальної заробітних плат в Україні упродовж 2000–2009 років¹

¹ *Примітка.* Побудовано на основі [Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 1995–2009 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html. – Назва з екрану.; Прожитковий мінімум за роками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.balance.ua/sai/sprav_info/proj_minimum.htm. – Назва з екрану.; Мінімальна заробітна плата в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0. – Назва з екрану.]

Дані на рис. 1 демонструють критичний стан задекларованих державою соціальних гарантій будувати демократично орієнтоване громадянське суспільство. Зокрема, в 2009 році розмір мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму становили відповідно 744 грн та 701 грн. Натомість незначне перевищення мінімальної заробітної плати над прожитковим мінімумом було характерне лише для 2008–2009 років, оскільки в попередні періоди дана тенденція мала яскраво виражений протилежний характер. Більше того, упродовж 2000–2002 років середня заробітна плата і прожитковий мінімум були встановлені практично на одному рівні, перевищуючи більш ніж на 40% розмір мінімальної заробітної плати.

Враховуючи інфляційні процеси, такі незначні доходи громадян не в змозі забезпечити їхні потреби навіть на базовому рівні. При цьому практично щорічно ДПА України констатує про зростання кількості мільйонерів. Для прикладу, за підсумками 2008 року в нашій державі більше 7,4 тис осіб заробили понад 1 млн грн (найбільший задекларований дохід становив понад 600 млн грн)¹. Такий великий контраст між доходами бідних і багатих верств населення ще раз підтверджує про необхідність оподаткування надмірного багатства. Насамперед, мова йде про виконання принципу соціальної справедливості, а не політику уряду утримання громадян, котрі живуть за межею бідності (адже за останніми підрахунками на одного українського мільйонера припадає більше шести тисяч громадян).

Про необхідність справляння податку на розкіш на місцевому рівні свідчить чимало аргументів. Найбільш обґрунтовану позицію виклав на початку ХХ століття приват-доцент Санкт-Петербурзького університету М. О. Сірінов у книзі «Земські податки. Нариси з господарства місцевих самоврядувань в Росії». Зокрема, природа даних платежів має суто фіскальний характер і вони не чинять значного податкового навантаження на пересічних платників. Крім цього, механізм оподаткування надмірного багатства не

---

¹ У кризовий 2008 рік кількість українських мільйонерів зросла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/za-chas-krizi-v-ukrayini-zrosla-kilkist-milioneriv.html>. – Назва з екрану.

складний за своєю технологією, а витрати на податкове адміністрування незначні¹. Таким чином, впровадження місцевими органами влади податку на розкіш у повній мірі виправдовує свою доцільність. До цього ж слід додати те, що облік предметів, призначених для оподаткування надмірного багатства, краще здійснювати на місцевому рівні. Адже місцеві органи влади краще ніж держава володіють інформацією про майновий стан мешканців територіальних громад та їх податкоспроможність.

Для кращого осмислення необхідності справляння податку на розкіш слід звернутися до розгляду історичних аспектів цієї підсистеми оподаткування. Так, у 1920-их роках даний платіж мав обмежену сферу дії в податкових системах тогочасного зразка. З одного боку, він справлявся лише у великих містах, де мешкало чимало заможних громадян. З іншого боку, даний платіж не міг стягуватися з осіб, котрі володіли предметами розкоші за своїм офіційним статусом. Як зазначено в книзі М. О. Сірінова «Місцеві фінанси», оподаткування надмірного багатства здійснювалось з предметів, користування якими вказувало на достатність особи, або перевищувало необхідні суспільні потреби². При цьому справляння податку на розкіш здійснювалося з екіпажів, коней, собак, прислуг, театральних квитків.

Наступним етапом в еволюції підсистеми оподаткування надмірного багатства став післявоєнний період. Зокрема, Перша світова війна заставила фінансистів багатьох країн світу звернути увагу на необхідність справляння податку на розкіш як одного з найважливіших джерел фінансування військових витрат. Натомість радянські науковці тієї доби не дотримувалися співзвучної точки зору. Професор І. Х. Озеров вважав, що стягнення податку з предметів розкоші під час війни повинно було значно зменшити обсяг споживання таких предметів³. Адже у воєнний час купівля дорогих товарів, головним чином,

---

¹ Сиринов М. А. Земские налоги. Очерки по хозяйству местных самоуправлений в России / М. А. Сиринов. – М. : Юрьев, 1915. – С. 327.

² Сиринов М. А. Местные финансы / М. А. Сиринов. – М. : Государственное издательство, 1926. – С. 90.

³ Озеров И. Х. Основы финансовой науки. Дополнения къ 1-му выпуску / И. Х. Озеров. – М. : Типография т-ва И. Д. Сытина, 1917. – С. 39.

суперечило гаслу «все для війни» і, що найважливіше, негативним чином вплинуло на грошові потоки тієї країни, де у великих обсягах здійснювалася купівля-продаж предметів розкоші.

У певній мірі дотичним до податку на розкіш є спеціальне оподаткування у вигляді справляння податку на незаслужений приріст цінності. Зокрема, у книзі «Короткий курс фінансової науки» незаслуженим приростом цінності називалося таке підвищення вартості нерухомого майна, яке не залежить від зусилля та волі його власника¹. Іншими словами, це пряме перенесення тих місцевих витрат, які дають вигоду певним групам мешканців міст за їх же рахунок. Якщо, наприклад, міська влада фінансує прокладання бруківки на вулиці, будівництво водопроводу або каналізації, то, тим самим, безпосередньо збільшується вартість прилеглих земельних ділянок. Власники відповідної землі (інколи навіть не забудованої) збагачуються абсолютно без жодних зусиль, ризику та витрат. Тому перенесення на них певної частини видатків органів місцевого самоврядування є цілком доречним, а головне – відповідає принципу справедливості оподаткування.

У науковій полеміці зарубіжні вчені неодноразово вказували на те, що без широкого застосування спеціального оподаткування були б нереальними швидке зростання американських міст, а також вражаючий розвиток їх благоустрою. В деяких штатах спеціальні збори на місцеве впорядкування стягували добровільно, а іноді – у примусовому порядку з відстроченням на кілька років. Відтак граничні розміри їх ставок були диференційованими. За аналітичними підрахунками, справляння даних платежів покладали на власників прилеглих ділянок: 100% витрат на прокладення нових вулиць; 90% – на благоустрій тротуарів; 60% – на заощення тротуарів; 50% – на проведення освітлення вулиць². У тому чи іншому вигляді (наприклад, за прибирання сміття або очищення димарів) спеціальні збори стягували у великих містах

---

¹ Боголепов Д. Краткий курс финансовой науки / Д. Боголепов. – Издательство «Пролетарий», 1925. – С. 206.

² Велихов Л. А. Основы городского хозяйства / Л. А. Велихов. – М. : Наука, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rels.obninsk.com/Cd/Sdc/free/edu/Lm/sup-01.htm>. – Назва з екрану.

майже всіх капіталістичних країн світу. І хоча за економічною сутністю вони були схожими на загальнодержавні податкові платежі, повноваження щодо їх адміністрування здебільшого передавали на місцевий рівень.

Зважаючи на багатолітній досвід, Російська Федерація – одна з перших країн на пострадянському просторі, де було зроблено реальну спробу запровадити податок на розкіш. Відзначимо, що в 2007 році на розгляд Державної Думи було внесено законопроект, в якому пропонувалось оподатковувати додатковим податком власників нерухомості, вартість яких перевищувала 15 млн руб, власників транспортних засобів, дорожчих 2 млн руб, а також власників ювелірних виробів і витворів мистецтва із ціною понад 300 тис руб¹. Проте даний проект законодавчого акта, пролобійований російським громадським та політичним діячем Б. С. Міроновим, так і не набрав необхідної кількості голосів у народних депутатів. Адже переважна більшість із них потенційно виступала безпосередніми платниками податку на розкіш, відтак інстинкт самозбереження взяв гору над свідомістю громадян демократичної держави оподатковувати надмірне багатство.

Натомість чимало противників справляння податку на розкіш, до числа яких належать науковці, економісти, політики та громадські діячі, наголошують на позиції щодо безперспективності його існування в податкових системах сучасного зразка, насамперед, через дублювання з іншими податковими платежами і невідворотність подвійного оподаткування. Власну точку зору вони обґрунтовують тим, що при купівлі автомобіля іноземного виробництва стягується акциз, мито й низка інших платежів. Крім цього, так званий «дорожній податок», який щорічно сплачують власники транспортних засобів, залежить від об'єму двигуна, а отже вартості автомобіля; фактично таким чином оподатковується надмірне багатство.

Іншою не менш важливою проблемою є відсутність чіткого механізму справляння даного платежу з власників нерухомості, яка розташована в

---

¹ Зинорова Н. Налог на роскошь. Будет ли вторая попытка удачной? / Н. Зинорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webmoneys.ru/nalog-na-roskosh-budet-li-vtoraya-popytka-udachnoj/>. – Назва з екрану.

престижних районах міст-мільйонерів. Адже доволі часто у так званих «сталінських» квартирах можуть мешкати пенсіонери й інші малозабезпечені категорії громадян. Тому дилема – сплатити податок або відмовитися від власності – стоїть досить гостро за своїми суспільно-політичними наслідками. В даному аспекті лише використання диференційованого підходу щодо оподаткування надмірного багатства, відпрацьованого упродовж багатьох років у демократично розвинутих країнах, може дати позитивний економічний ефект, не знижуючи гарантію зі сторони держави сприяти побудові соціально захищеного громадянського суспільства.

У цілому ж, проблема соціальної нерівності в українському суспільстві належить до однієї з найгостріших ще з першопочаткового етапу державотворення, коли були закладені фундаментальні основи податкової системи. Тому впроваджувати податок на розкіш необхідно доволі обережно, застосовуючи науково обґрунтовані підходи до оподаткування надмірного багатства. Адже невірні кроки можуть призвести до зубожіння і без того небагатих громадян України. Свого часу літературний, політичний та військовий діяч У. Черчилль писав: головний недолік капіталізму – нерівний розподіл багатства; головна перевага соціалізму – рівний розподіл злиднів. Саме ця теза повинна стати стрижневою для вітчизняних законотворців, котрі більше десяти років планують ввести в дію один із інструментів оподаткування надмірного багатства – податок на нерухомість.

Підтвердженням цьому може стати непересічна фраза українського науковця та політика В. М. Литвина: «Я категорично стою на тому, що нам потрібно ухвалити закон, який би запроваджував податок на багатство, на предмети розкоші і на нерухомість»¹. Проте, як не парадоксально звучить, на початку 2010 року проект Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)» від 22 лютого 2008 року № 2113 (суб'єкт законодавчої ініціативи – народний депутат України А. М. Павловський) вдруге не був

---

¹ Литвин хоче запровадити податок на розкіш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/litvin-hoche-zaprovaditi-podatok-na-rozkish.html>. – Назва з екрану.

підтриманий коаліцією у Верховній Раді України. Зокрема, законопроектом пропонувалося запровадити податковий платіж, передбачений Законом України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 року № 1251-ХІІ, втім, який не справлявся за відсутності в нормативно-правовому полі нашої держави механізму оподаткування нерухомості. Планувалося стягувати податок з усіх видів нерухомого майна, що перебуває у власності юридичних та фізичних осіб, а його ставки – розраховувати у відсотках до прожиткового мінімуму, встановленого за один квадратний метр сукупного розміру неоподатковуваного майна, яке належить зазначеним особам.

Проект законодавчого акта передбачав справляння податку з нерухомості площею понад 300 квадратних метрів. При цьому нарахування даного платежу передбачалося централізоване, тобто відомості з державного реєстру нерухомого майна повинні надсилатися до податкових органів за місцем реєстрації або проживання платників. У свою чергу, органи державної податкової служби до встановленого числа поточного року мали аналізувати дані, які надішли по кожному платнику, й індивідуально встановлювати податкові ставки в залежності від розміру нерухомості, що перебуває у власності. Мабуть, складність механізму розрахунку і сплати податкового платежу, відсутність державного реєстру нерухомого майна, низький рівень координації діяльності між органами державної влади та управління стали основною причиною остаточного відхилення проекту Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)».

Натомість слід відзначити про оригінальність ідеї даного законопроекту, адже в такому вигляді податок на нерухомість міг би у повній мірі відповідати податку на розкіш, оподатковуючи тим самим надмірне багатство. Зокрема, механізм його справляння не передбачав надання пільг окремим категоріям громадян у зв'язку з тим, що сплата податкового платежу мала здійснюватись у разі наявності в платників більше 300 квадратних метрів нерухомості. Це положення у повній мірі відповідає фундаментальній домінанті оподаткування – принципу справедливості, згідно з яким кожен повинен брати участь у

фінансуванні витрат держави відповідно до своїх доходів. Тому цілком логічно, що володіючи нерухомістю у таких розмірах, її власники повинні мати усі можливості справляти податковий платіж.

Крім цього, як зазначено в пояснювальній записці до проекту Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)»: «...непередбачення пільгового оподаткування проектом закону має на меті унеможливити зловживання пільговим правом з боку інших осіб, які своє нерухоме майно можуть реєструвати на пільгові категорії громадян з метою уникнення його (майна) оподаткування»¹. Адже сьогодні преференції з оподаткування у вигляді податкових вилючень, знижок та кредитів становлять левову частку бюджетних витрат і мова йде про цілком легальний обхід від сплати податків. Якщо ж зачепити питання ухилення від оподаткування, то в Україні близько 40–50% ВВП створюється поза легальною сферою, тобто в тіньовій економіці й не оподатковується². Натомість, зважаючи на високий рівень податкової культури за кордоном, даний показник не перевищує 15% ВВП навіть для держав, які нещодавно вступили до європейської спільноти. Відтак впровадження інституту податкових пільг у підсистемі оподаткування надмірного багатства може поставити під питання доцільність її існування. Іншими словами, механізм справляння податку на нерухомість має бути побудований таким чином, щоб стати суттєвим джерелом доходів місцевих бюджетів, а не інструментом їх зменшення.

Безперечно, проект Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)», розроблений народним депутатом України А. М. Павловським, як і десятки інших його попередників, має низку суттєвих недоліків. Проте абсурдність того, що даний платіж відсутній в податковій системі нашої держави немає меж. Для порівняння слід відзначити альтернативні

---

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=2113&skl=7. – Назва з екрану.

² Нашкерська М. М. Особливості ухилення та уникнення від сплати податків / М. М. Нашкерська // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : НЛТУУ. – 2008, вип. 18.7. – С. 258.

законопроекти, а саме: «Про податок на майно фізичних осіб» від 22 січня 2007 року № 3007 (суб'єкти законодавчої ініціативи – народні депутати С. А. Бичков та В. М. Стретович) і «Про податок на нерухоме майно громадян» від 1 лютого 2007 року № 3066 (суб'єкт законодавчої ініціативи – народний депутат М. В. Мельничук). Зокрема, їх автори пропонували оподатковувати житлові та дачні будинки, квартири і прибудовані приміщення, гаражі й інші споруди за різними податковими ставками. Інші відмінності стосувалися механізму обчислення (базуючись на неоподаткованому мінімумі в сумі 400 тис грн, або 70 тис доларів США) та порядку зарахування податку до місцевих бюджетів або до спеціального фонду державного бюджету для повернення втрачених заощаджень громадян (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні елементи податку на нерухомість у проектах законодавчих актів*

Елементи податку	Проект Закону України «Про податок на майно фізичних осіб» від 22 січня 2007 року № 3007	Проект Закону України «Про податок на нерухоме майно громадян» від 1 лютого 2007 року № 3066
Платники податків	Фізичні особи – власники майна, що є об'єктом оподаткування	Громадяни, котрі проживають в Україні та мають у власності нерухоме майно
Об'єкти оподаткування	Житлові та дачні будинки, прибудовані приміщення, квартири, гаражі й інші споруди	Житлові та дачні будинки, квартири, гаражі, а також інші приміщення та споруди
Податкові ставки	До 100 тис грн – до 0,05% 100–400 тис грн – 0,05–0,2% 400–1000 тис грн – 0,2%–0,5% Більше 1000 тис грн – 0,5%–1,0%	1% загальної вартості нерухомого майна
Податкові пільги	Інваліди й учасники війни Ветерани праці та громадяни похилого віку Громадяни, котрі постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи Інваліди з дитинства, інваліди I та II груп	Інваліди й учасники війни Ветерани праці та громадяни похилого віку Громадяни, котрі постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи Інваліди з дитинства, інваліди I та II груп
Зарахування податку	Сплачують до місцевих бюджетів за місцем розташування майна	Зараховують до спеціального фонду державного бюджету та використо-

* Примітка. Побудовано на основі [Проект Закону України «Про податок на майно фізичних осіб» від 22 січня 2007 року № 3007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2007_01_16/JE2VJ00A.html#. – Назва з екрану.; Проект Закону України «Про податок на нерухоме майно громадян» від 1 лютого 2007 року № 3066 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29345. – Назва з екрану.]

до бюджету	вують для повернення втрачених заощаджень громадян
------------	--

Запропоновані в законопроектах функціональні механізми оподаткування нерухомого майна ґрунтуються на вартісній оцінці об'єктів нерухомості житлового фонду, що, на нашу думку, є недоліком. З одного боку, вартісна оцінка не враховує житлову площу, а з іншого – органи місцевого самоврядування, зважаючи на низький рівень кадрового забезпечення, не зможуть гарантувати правильність нарахування і сплати даного платежу. Це пояснюється тим, що оцінка об'єктів нерухомості житлового фонду з часом може застаріти у зв'язку з відсутністю чітко визначеного порядку індексування бази оподаткування. При цьому лише декілька країн-членів ЄС періодично переоцінюють об'єкти нерухомості, натомість в інших випадках вдаються до оцінки, яку здійснювали двадцять років тому¹. Тому цілком логічно можна стверджувати, що податок на нерухомість буде складно адмініструвати, якщо базою оподаткування буде вартість об'єктів нерухомості житлового фонду, а ринок нерухомості не функціонує належним чином.

Зауважимо, що впровадження в Україні податку на нерухомість, економічний зміст якого проявляється в оподаткуванні надмірного багатства, матиме певні позитивні результати, а саме:

- стане механізмом забезпечення місцевих бюджетів достатніми і стабільними фінансовими ресурсами для виконання конституційних обов'язків органів місцевого самоврядування;

- розвиватиме інститут приватної власності та сприятиме створенню середнього класу, на який опирається демократично орієнтоване громадянське суспільство за кордоном;

- сприятиме детінізації майнових відносин через встановлення реальних власників нерухомості та зменшення можливостей отримання необґрунтованих податкових пільг;

---

¹ Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2006 рік. Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» / Щербина І. Ф., Рудик А. Ю., Бабич Т. С. та ін. – К., 2006. – С. 96.

– дозволить зупинити неконтрольований ріст цін на житло на первинному і вторинному ринках нерухомості, а також зробить його більш доступним для різних категорій громадян.

Щоправда, в такому вигляді механізм справляння податку на нерухомість виступає дотичним до оподаткування надмірного багатства. Відтак наприкінці 2008 року народними депутатами Ю. А. Бойком, Г. М. Герман і Ю. Р. Мірошниченком розроблено проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 року № 3405, що мав стати тим нормативно-правовим документом, на якому базується оподаткування товарів, робіт та послуг – предметів розкоші. Зважаючи на відсутність у нашій державі середнього класу і, як наслідок, великий контраст між багатими та бідними громадянами, про наявність такого платежу в податковій системі українське суспільство очікувало вже давно. Проте низка суттєвих недоліків даного законопроекту стали лейтмотивом його неприйняття.

Зокрема, як зазначено у висновку до проекту Закону України «Про податок на розкіш», запропоноване визначення поняття «розкіш», до якого належать «товари, роботи чи послуги, вартість яких більш ніж у сто разів перевищує середню вартість аналогічних товарів, робіт чи послуг в Україні»¹, є недостатньо виваженим й обґрунтованим. У зв'язку із цим у процесі практичного застосування норм даного законодавчого акта буде важко, а іноді неможливо визначити приналежність товару до предметів розкоші. Натомість для певної категорії товарів, які можна було б віднести до таких предметів, практично нереально встановити базову ціну розрахунку, що була б меншою у сто разів, а отже такі товари не оподатковуватимуться.

Погоджуємося з чітко виваженою заперечною позицією Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України. Адже певні непорозуміння виникнуть зі змістом статті 2 законопроекту, відповідно до якої податок на розкіш повинен сплачуватися одноразово безпосередньо під час

---

¹ Проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 року № 3405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33722. – Назва з екрану.

оплати за товари, роботу чи послуги. В такому разі продавець товару повинен володіти інформацією про вартість кожного товару на певну дату (до того ж, в кожному регіоні країни ціна на один і той же товар може відрізнятись). Крім цього, в проекті Закону України «Про податок на розкіш» не встановлено, з яких джерел продавець отримуватиме дану інформацію і як визначатиме базову ціну товару для розрахунку даного платежу¹.

Загальносвітова фінансово-економічна криза змусила уряд нашої держави по-новому подивитися на проблеми формування бюджетних доходів. Адже задекларований у 2010 році дефіцит у розмірі 176 млрд грн необхідно чимось покривати. Відтак альтернативними заходами збільшення доходів державного бюджету повинні стати підвищення ставок акцизного збору на дорогі автомобілі, алкогольні та тютюнові вироби, а також зборів за спеціальне використання водних ресурсів і надр. Зокрема, в 2010 році планується мінімум удвічі (з нинішніх 1 євро за 1 кубічний сантиметр двигуна) збільшити акциз при імпорті автомобілів вартістю понад 50 тис євро, на 21,4% (з 14 грн за літр до 17 грн за літр) – рівень ставки акцизу на коньяк, з 69 грн до 200 грн за тисячу штук – адвалерну ставку акцизу на сигари². Проте найбільш очікуваною ініціативою є впровадження податку на розкіш, за рахунок чого Міністерство фінансів України зуміє залучити до державного бюджету близько 5 млрд грн. Це дасть змогу підвищити соціальні гарантії на 38% і спрямувати додаткові кошти на виконання вимог нормативно-правових документів щодо невідкладних заходів з подолання бідності³.

Загалом же, в підсистемі оподаткування надмірного багатства умовно можна виділити прямі та непрямі податки (див. рис. 2). При цьому основним інструментом формування фінансової бази місцевого самоврядування має стати

---

¹ Висновок на проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 року № 3405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33722. – Назва з екрану.

² Уряд введе податок на розкіш? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=9816. – Назва з екрану.

³ Україна має намір ввести податок на розкіш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fisco-inform.com.ua/?module=news&action=view&id=5192>. – Назва з екрану.

податок на нерухомість. Адже, будучи бюджетоутворюючим джерелом доходів у майже 130 країнах світу, даний платіж за відсутності належної нормативно-правової бази не представлений у вітчизняній податковій системі. Не менш важливу роль має відігравати підвищення граничних розмірів ставок податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (зокрема, дана норма повинна застосовуватись лише для дорогих автомобілів, мотоциклів, яхт і катерів), податку на додану вартість (при оподаткуванні дорогих витворів мистецтва, антикварних виробів й інших предметів розкоші), акцизного збору (при оподаткуванні виробів із золота і платини, дорогої алкогольної та тютюнової продукції, високооктанових марок пального). Зважаючи на те, що предметами розкоші користуються фінансово забезпечені громадяни, такі зміни в механізмі справляння даних платежів не вплинуть на сімейний бюджет бідних верств населення.

Рис. 2. Підсистема оподаткування надмірного багатства

Аналогічні дії у контексті реалізації антикризового плану уряду має здійснити Болгарія. По-перше, в ньому запропоновано впровадити податок на розкіш, який платитимуть власники яхт, літаків, автомобілів з потужністю

понад 150 кінських сил та об'ємом двигуна більше 3000 кубічних сантиметрів. По-друге, поповнять державну казну власники квартир і будинків, площа яких перевищує 250 квадратичних метрів. По-третє, уряд має намір стягувати податок з відсотків, що виплачуються банками за депозитами, які перевищують 100 тис левів, або 50 тис євро. По-четверте, прем'єр-міністр країни Б. Борисов запропонував ввести верхню межу на зарплати. У той же час представники профспілок і працедавців порадили уряду оголосити амністію на «тіньові» доходи, отримані не від злочинної діяльності. Якщо їх власники, котрі приховували доходи та дорогі покупки, заплатять податок у розмірі від 5% до 10%, до бюджету може надійти 2,5 млрд євро¹.

Таким чином, на сучасному етапі революційних змін в економічному та суспільно-політичному житті країни необхідність впровадження податку на розкіш не має викликати яких-небудь побоювань чи дискусій. Насамперед, для цього необхідна політична воля усіх гілок влади нашої держави оподатковувати надмірне багатство. Як не прикро звучить, незбалансованість бюджету, низький рівень соціальних виплат, незадовільний стан усіх ланок фінансової системи мають стати тим «лакмусовим папірцем», що пришвидшить впровадження даного платежу. При цьому механізм його справляння має базуватися на науково-обґрунтованих підходах учених-економістів зі світовим ім'ям й бути адаптованим до реалій вітчизняної практики.

Література:

1. Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 1995–2009 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html. – Назва з екрану.

---

¹ Білик О. У Болгарії вводять податок на розкіш і верхню межу на зарплати / О. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrinformkorr.blox.ua/2010/03/U-Bolgariyi-vvodyat-podatok-na-rozkish-i-verhnyu.html>. – Назва з екрану.

2. Прожитковий мінімум за роками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.balance.ua/sai/sprav_info/proj_minimum.htm. – Назва з екрану.

3. Мінімальна заробітна плата в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0. – Назва з екрану.

4. У кризовий 2008 рік кількість українських мільйонерів зростає [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/za-chas-krizi-v-ukrayini-zroslo-kilkist-milioneriv.html>. – Назва з екрану.

5. Сиринов М. А. Земские налоги. Очерки по хозяйству местных самоуправлений в России / М. А. Сиринов. – М. : Юрьев, 1915. – 342 с.

6. Сиринов М. А. Местные финансы / М. А. Сиринов. – М. : Государственное издательство, 1926. – 216 с.

7. Озеров И. Х. Основы финансовой науки. Дополнения къ 1-му выпуску / И. Х. Озеров. – М. : Типография т-ва И. Д. Сытина, 1917. – 73 с.

8. Боголепов Д. Краткий курс финансовой науки / Д. Боголепов. – Издательство «Пролетарий», 1925. – 281 с.

9. Велихов Л. А. Основы городского хозяйства / Л. А. Велихов. – М. : Наука, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rels.obninsk.com/Cd/Sdc/free/edu/Lm/sup-01.htm>. – Назва з екрану.

10. Зинорова Н. Налог на роскошь. Будет ли вторая попытка удачной? / Н. Зинорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webmoneys.ru/nalog-na-roskosh-budet-li-vtoraya-popytka-udachnoj/>. – Назва з екрану.

11. Литвин хоче запровадити податок на розкіш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/litvin-hoche-zaprovaditi-podatok-na-rozkish.html>. – Назва з екрану.

12. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=2113&skl=7. – Назва з екрану.

13. Нашкерська М. М. Особливості ухилення та уникнення від сплати податків / М. М. Нашкерська // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : НЛТУУ. – 2008, вип. 18.7. – С. 258–263.

14. Проект Закону України «Про податок на майно фізичних осіб» від 22 січня 2007 року № 3007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2007_01_16/JE2VJ00A.html#. – Назва з екрану.

15. Проект Закону України «Про податок на нерухоме майно громадян» від 1 лютого 2007 року № 3066 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29345. – Назва з екрану.

16. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2006 рік. Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» / Щербина І. Ф., Рудик А. Ю., Бабич Т. С. та ін. – К., 2006. – 148 с.

17. Проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 року № 3405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33722. – Назва з екрану.

18. Висновок на проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 року № 3405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33722. – Назва з екрану.

19. Уряд введе податок на розкіш? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=9816. – Назва з екрану.

20. Україна має намір ввести податок на розкіш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fisco-inform.com.ua/?module=news&action=view&id=5192>. – Назва з екрану.

21. Білик О. У Болгарії вводять податок на розкіш і верхню межу на зарплати / О. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrinformkorr.blox.ua/2010/03/U-Bolgariyi-vvodyat-podatok-na-rozkish-i-verhnyu.html>. – Назва з екрану.